

SZABÓ LÁSZLÓ

TÖRTÉNELMI KARÁCSONYOK¹

„Amikor meglátták a csillagot, igen nagy volt az örömük.”
(Mt 2,10)

Legyen áldott a jó Isten, aki egy újabb karácsonyt megérnünk engedett. Adjon ez alkalomból boldog ünnepet, olyant, amely nem reked meg az ünneplés külsőségeiben, hanem lélekben is megtisztít és erőt ad a „továbbiakhoz”.

Többi egyházi ünnepünkhöz viszonyítva karácsonynak van egy különleges varázsa. Sokak számára a legszebb, a legérzelmesebb, legalábbis a gyermeki lelket a legmélyebben megható ünnep. Amennyiben földi korlátainkon túl felnőttekként is meglátjuk a betlehemi csillag színfeletti ragyogását, akkor meglehet, hogy karácsony idejére elfeledjük világi kötelekeink kínzó szorítását. Ha így történik, akkor a szegényes jézusi jászolbólcső fényében mindennapi szükségjeink és nélkülözéseink megszépülnek, s talán még erősebbé is tesznek.

A tegnap esti angyaljárás következtében a mai napra ünneplőbe öltöztetett lelkünk számára ez a hangulat adott; árnyalását egy olyan Ady-versszak felidézésével próbálom meg, ami gyermekkorom karácsonyesti ünnepélyein énekelve az egyik legkedvesebb műsorszámunk volt:

„Harang csendül,
Ének zendül,
Messze zsong a hálaének,
Az én kedves kis falumban
Karácsonykor
Magába száll minden lélek.”
(*Karácsony*, I. versszak)

Feleslegesnek tartom folytatni a verset, mert biztosan sokan ismerik, gyermekkorukban sokan szavalták/énekelték, és ismétlem: a karácsonyi hangulat az én igyekezetemtől függetlenül is adott. Továbbfokozása csepegős érzelgősséget eredményezhet, amitől én szerfelett ódzkodom. Ehelyett hadd emlékezzünk az

¹ Homoródalmás/Kolozsvár, 1997 karácsonya

életünket egyéni és közösségi vonatkozásaiban egyaránt alapvetően meghatározó, nevezetes történelmi karácsonyainkra. Nézzük meg, mit hoztak nekünk, majd azután próbáljunk levonni néhány tanulságot és tennivalót mindenkori karácsonyunkkal kapcsolatban.

Félretéve „messze ringó gyermekkorunk világa” havas-fenyőfás karácsonyainak meghitt, családközpontú, szép emlékeit, bizony elég sok keserves karácsonyt engedett nekünk megélnünk a történelem Ura. (Maglehet, szerfelett szeret minket, és emiatt lepett meg néhányszor oly fájdalmas karácsonyi ajándékkal.) Vonatkozó példáért visszamehetnénk az első világháborúnak véget vető 1918-ig, amikor a „béke évének” karácsonyában román megszállást hozott nekünk az erdélyi angyal. Felidézhetném a mindenkori háborús évek karácsonyát, amelyek hangulata nem szorul ecsetelésre. Emlékeztethetnék a háborúk utáni nacionál-kommunista elnyomás sötét éveinek tiltott karácsonyaira, amikor az Isten háta mögött érezve magunkat a korszak egyik hitelesen fogalmazó költőjével együtt keseregtük karácsonykor sorsunkat:

„Üres az istálló s a jászol
idén se lesz nálunk karácsony
hiába vártuk
nem jönnek a három királyok

sok dolga van a teremtőnek
mindenkivel ő sem törődhet
messzi a csillag
mindenüvé nem világíthat

megértjük persze mit tehetnénk
de olyan sötétek az esték
s a szeretetnek
hiánya nagyon dideregtet

előrelátó vagy de mégis
nézz uram a hátad mögé is
ott is lakoznak
s örülnének a mosolyodnak”

(A fent idézett, *Isten háta mögött* című verset Kányádi Sándor 1985-ben írta, a vörös korszak egyre sötétedő alkonyában.)

Időrendileg egy kicsit visszaugorva feleleveníteném 1956 karácsonyát is, amikor a dicsőséges októberi forradalom leverése után, a szörnyű megtorlások közepette, a szabadság újbóli elvesztéséért sírtak a magyarul érző vagy ügyünkkel rokonszenvező emberek. Az alkalmi gyászhangulatot hűen fejezi ki a kommunizmus elől Nyugatra menekült Márai Sándornak *Mennyből az angyal* című verse, amely megrendítő tartalmával történelmünk megannyi sorscsapásakor mondható halotti beszédnek is beillik, ezért nem hagyhatom ki egyes részeinek az idézését. Tehát 1956 karácsonyában vagyunk, amikor a költő a tengerentúlról, keserves karácsonyi üdvözlésében azt kívánja – a világ által újból cserbenhagyott – anyaországának, hogy:

»Mennyből az angyal, menj sietve
Az üszkös, fagyos Budapestre.
Oda, ahol az orosz tankok
Között hallgatnak a harangok.
Ahol nem csillog a karácsony,
Nincsen aranydió a fákon,
Nincs más, csak fagy, didergés, éhség.
Mondd el nekik, úgy, hogy megértsék.
Szólj hangosan az éjszakából:
Angyal, vigyél hírt a csodáról.

Csattogtasd szaporán a szárnyad,
Repülj, suhogj, mert nagyon várnak.
Ne beszélj nekik a világról,
Ahol most gyertyafény világol,
Meleg házakban terül asztal,
A pap ékes szóval vigasztal,
Selyempapír zizeg, ajándék,
Bölcs szó fontolgat, okos szándék.
Csillagszóró villog a fákról:
Angyal, te beszélj a csodáról.

Mondd el, mert ez világ csodája:
Egy szegény nép karácsonyfája
A Csendes Éjben égni kezdett –
És sokan vetnek most keresztet.
Földrészek népe nézi, nézi,

Egyik érti, másik nem érti
Fejük csóválják, sok ez, soknak.
Imádkoznak vagy iszonyodnak,
Mert más lóg a fán, nem cukorkák:
Népek Krisztusa, Magyarország.
[...]

És a világ beszél csodáról,
Papok papolnak bátorságról.
Az államférfi parentálja,
Megáldja a szentséges pápa.
És minden rendű népek, rendek
Kérdik, hogy ez mi végre kellett.
Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?
Mért nem várta csendben a végét?
Miért, hogy meghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: „Elég volt.”

Nem érti ezt az a sok ember,
Mi áradt itt meg, mint a tenger?
Miért remegtek világrendek?
Egy nép kiáltott.
Aztán csend lett.
De most sokan kérdik: mi történt?
Ki tett itt csontból, húsból törvényt?
És kérdik, egyre többen kérdik,
Hebegve, mert végképp nem értik
Ők, akik örökségbe kapták
Ilyen nagy dolog a Szabadság?...

Angyal, vidd meg a hírt az égből,
Mindig új élet lesz a vérből.
Találkoztak ők már néhányszor
– a gyermek, a számár, a pásztor
Az alomban, a jászol mellett,
Ha az Élet elevent ellett,
A Csodát most is ők vigyázzák,
Leheletükkel állnak strázsát,

Mert Csillag ég, hasad a hajnal,
Mondd meg nekik mennyből az angyal.«

A „mennyből az angyal” akkor megmondta az elcsüggedt, és cukorkák helyett karácsonyfán lógó magyar népnek, és azután is minden karácsonykor biztatott minket, hogy nincs olyan gátlástalanul elnyomó világi hatalom, olyan kegyetlen tökéletességgel működő parancsuralmi rendszer, amely az embertelen szolgaságot természetyszerűsíthetné és a szívek mélyéről maradéktalanul kiölthetné a szabadságvágyat. Jézusnak, a nagy lelki felszabadítónak születése mellett a mindenkori karácsonyi csillag az előbbiekre is figyelmeztette a diktatúrákban sínylődőket. És az égi jelre, a ragyogó csillagra való figyelés nem bizonyult hiábavalónak: ’56 áldozati véréből bő három évtizeddel később Magyarországon vérontás nélkül lett új élet, a határon erről pedig ’89 megváltó karácsonyában hasadt meg a hajnal, hogy a hősök – elsősorban Tőkés László – kiállása következtében, a bátrak és ártatlanok véréből itt is megszülessen a várva várt szabadság.

Elnézést kell kérnem, ha túl hosszúra sikerült a történelmi példalózás. De kötelességemnek tartottam feleleveníteni sorsdöntő karácsonyainkat, mert mostanában igencsak megcsökött az emlékezőképességünk úgy általában.

Másfelől pedig, az eszményi, örömteli karácsonyaink mellett, kétségtelenül mindnyájunknak volt személyesen is, és nemzetként, közösen is nem egy fekete karácsonyunk. Ezeket sem hagyhatjuk említetlenül, hiszen nem a csillagokon élünk, hanem itt a földön próbálunk megállni két lábbal, görcsös igyekezettel vagy léha felelőtlenességgel taszigálva mindennapjainkat az úgynevezett szebb jövő felé. Hála a föld és az ég, az emberi szív és a csillagok Urának: veszendőségünkben megtartó reményekbe kapaszkodhatunk, s így nemcsak a földre és a gondokra, hanem örökösen biztató csillagokra is tekinthetünk, hogy emberi képességeinkkel azok fénye mellett igyekezzünk üdvösségünket munkálni. Nyilván a Gondviselő segítségével tesszük ezt, többnyire az Ő akarata szerint, a karácsonykor megszületett tökéletes ember követendő életpéldája és tanítása nyomán. Csendüljön hát a harang, és zendüljön énekünk, szálljunk magunkba legalább ilyenkor, hogy közömbösségbe vagy érzélgősségbe fulladó felszínes ünnepléseinket tegyük erőt adó és lelkünket megtisztító karácsonyokká.

Így próbáljuk átélni karácsony lényegét, ami nem abban áll, hogy Jézus ezen a napon született meg, hanem abban, hogy egyáltalán megszületett, az emberiség nagy barátjának és igaz tanítómesterének, továbbá, hogy jellemünk és cselekvő akaratumk nyomán bennünk is bármikor megszülethet. Ő, aki elsősorban a szegények királya volt, de ugyanakkor a gazdagoké is; aki nem nézte a bőr színet, a ruha és a gépkocsi márkáját, vagy az értelem csiszoltságát, hanem a belsőt

szerette: a lelket, és az igazán szükséges elérésére igyekezett rávezetni embertársait. Ennek rendjén Jézus a legmélyebb alázattal, ugyanakkor a leghatékonyabb erőteljességgel munkálkodott Isten országa földi viszonyainak megvalósításáért. Jelleme alázatosságára rávilágít az, hogy nem kereste az akkori vezetők kegyét, hanem egész egyszerűen megfogta a leprások kezét és felemelte őket; működésének erőteljességét pedig jellemzi a templomot céltalanul használó kufárok ostorral történt kikergetése (is). Erre a Jézusra tekintünk hát példaképként karácsonykor, és ne keressük őt a csillagok között vagy a mindenkori ünnepek cifraságában, mert sokkal közelebb áll hozzánk. Szellemissége bennünk is tetten érhető, hatása általunk is megteremthető, hiszen az ott van, ahol a tiszta szív, a feltétlen jó szándék és a másokért élés akarata munkálkodik. Hozzá hasonlóan éljünk hát másokért, munkálkodjunk a közjóért; a karácsonyi csillagok örökös újragyújtásához, a hajnalok reményteljesebb hasadásához mi így járuljunk hozzá, hogy amikor majd egyszer életünk elveszti ezt a földi színét, lelkünk szégyenkezés nélkül kerüljön vissza a csillagok közé, gondviselő jó Atyánkhoz. Ezt is üzeni karácsonykor nekünk – mennyből az angyal. Ámen.

LÁZÁR LEVENTE

IGAZ MESE

„Hirtelen mennyei seregek sokasága jelent meg az angyallal, akik dicsérték az Istent, és ezt mondták: »Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarata.«”
(Lk 2,13–14)

Ünneplő Gyülekezet, kedves Testvéreim!

Minden ünnepi istentiszteleték közül a legkülönlegesebb karácsony szombatjáié. Ilyenkor nemcsak az evangélium üzenetére figyelünk, nemcsak a jó tanácsok, figyelmeztetések, az örömhír a fontos, nem csupán a bűnbánat és a jövőbeni reménység forrása ez az este, hanem a sajátos templomi hangulatnak, a varázslatos angyaljárásnak, mesés örömünknek és mások örömének is foglalata.

Miért van ez így? Azért, mert bár felnőttünk, ma is szeretjük a mese világát, szeretjük az angyalok varázslatos örömeit, szeretünk kiszakadni a hétköznapi fanyar igazságaiból. Mert ez az ünnep a gyermekekről szól, mert ilyenkor magunk is újból gyermekek leszünk.

Mindannyiunkban ott lappang az egykori gyermek, csak sokan elfelejtjük, milyen is volt gyermeknek lenni, és nem engedjük érvényesülni az egykori emléket, mert úgy gondoljuk: felnőtként *gyerekes* dolog gyermeknek lenni.

Arra kérek ma mindenkit: erre a pár órára bár felejtsek el, hogy felnőttem, és legyünk a karácsonyá a magunk gyermeki egyszerűségében.

Néhány évvel ezelőtt részt vettem egy pedagógiai továbbképzőn. Ennek a fő témája ez volt: gyermek és pedagógus kapcsolata a mese világában. Gyakorlatként egy közös mesét kellett kialakítanunk megérkezésünk „témájáról”. Meg is kezdődött a mesélés. Haton voltunk hatféle történettel, mégis egyetlen teljes, meseszerűen csodálatos történet kerekedett ki belőle – varázslatokkal, tündérekkel és boszorkákkal.

Miután figyelmesen végighallgatta, az előadó pedagógus csak ennyit mondott: szép volt, jó volt hallgatni, de van két hibája: az egyik az, hogy a mesétek nem úgy kezdődött: »hol volt, hol nem volt...« és nem úgy fejeződött be: »itt a vége, fuss el véle...« – sajnos ezek nélkül nem mese a mese.